

TRANSATLANTISKĀS ATTIECĪBAS: ASV UN KANĀDA

ES, ASV un Kanādai ir kopīgas vērtības, proti, demokrātija, cilvēktiesības un ekonomiskā un politiskā brīvība, un daļēji sakrīt to ārpolitikas un drošības problēmjasautājumi. ES un Kanādas visaptverošais ekonomikas un tirdzniecības nolīgums un stratēģiskās partnerības nolīgums provizoriski stājās spēkā 2017. gadā. Sarunas par ES un ASV transatlantisko tirdzniecības un ieguldījumu partnerību tika apturētas 2017. gadā. 2019. gada 15. aprīlī Padome pieņēma sarunu norādes ar mērķi atcelt rūpniecības tarifus.

ES UN ASV ĀRPOLITIKAS ATTIECĪBAS

Eiropas Savienība un ASV cieši sadarbojas vairākās ārpolitikas jomās un ģeogrāfiskajos kontekstos, piemēram, terorisma apkarošanā, drošības un enerģētikas jomā, attiecībā uz Krieviju, Ukrainu un Rietumbalkāniem. Tomēr kopš Donalda Trampa prezidentūras sākuma 2017. gada janvārī un pieejas “Amerika pirmajā vietā” ieviešanas ir mainījusies attieksme pret ES un transatlantisko aliansi. Transatlantiskās attiecības pašlaik saskaras ar ievērojamām problēmām. Neraugoties uz neseno viedokļu atšķirībām vairākos svarīgos jautājumos (Irāna, klimata pārmaiņas, tērauda un alumīnija tarifi, daudzpusējo iestāžu loma un uz noteikumiem balstīta kārtība, Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) Apelācijas institūcijas tiesnešu iecelšana), cieša sadarbība un stratēģiskās attiecības ar ASV joprojām ir ES prioritāte un ir būtisks elements abu partneru drošībai un labklājībai. Saistībā ar drošību prezidents Tramps sevišķu uzmanību ir veltījis Ziemeļatlantijas līguma organizācijas (NATO) budžetam, pieprasot, lai visi sabiedrotie izpildītu saistības tam veltīt 2 % no sava IKP.

ES UN ASV POLITISKĀS ATTIECĪBAS TRANSATLANTISKĀ LIKUMDEVĒJU DIALOGA (TLD) PROCESĀ

Attiecības starp Parlamentu un ASV Kongresu sākās 1972. gadā. Attiecības tika padziļinātas un institucionalizētas 1999. gadā, izveidojot Transatlantisko likumdevēju dialogu (TLD). TLD starpparlamentārajās sanāksmēs (SPS), kas notiek divreiz gadā pārmaiņus ASV un Eiropā, piedalās Eiropas Parlamenta deputāti un ASV Pārstāvju palātas deputāti. Abās Atlantijas okeāna pusēs tas tiek uztverts kā labs forums pozitīvai un konstruktīvai sadarbībai. Likumdevēji, apmeklējot šīs sanāksmes, apmainās viedokļiem par abām pusēm svarīgiem politiskiem jautājumiem. Lai gan transatlantiskie viedokļi vairākos jautājumos sakrīt, likumdevēju viedokļu apmaiņas ir arī atklājušas uzskatu atšķirības būtiskos politiskos jautājumos. Šā transatlantiskā politiskā dialoga nozīmi nevajadzētu novērtēt par zemu, jo īpaši ņemot vērā ASV

Kongresa ietekmi, piemēram, atļaujot ASV intervenci pasaules mēroga krīzēs un nosakot ASV līdzdalību pasaules mēroga pārvaldes iestādēs. 2019. gada februārī Vašingtonā notika 83. SPS. Pēc sanāksmes tika izplatīts [kopīgs paziņojums](#), kurā uzsvērta abu pušu apņēmība pastiprināt sadarbību kopīgu problēmu risināšanā. SPS 84. sanāksme, kas bija iepļānota 2019. gada novembrī Helsinkos, tika atlikta ASV Pārstāvju palātas veiktās prezidenta Trampa impīčmenta izmeklēšanas dēļ.

ES un ASV ekonomiskās attiecības

Pēc tam, kad tika apturētas sarunas par Transatlantisko tirdzniecības un investīciju partnerību (*TTIP*), Parlaments noraidīja rezolūcijas projektu, kurā ieteikts 2019. gada 14. martā sākt ES un ASV tirdzniecības sarunas gan par rūpniecības precēm, gan par atbilstības novērtēšanu, savukārt Padome 2019. gada 15. aprīlī pieņēma sarunu norādes par rūpniecības tarifu atcelšanu un atbilstības novērtēšanu. Salīdzinājumā ar tās priekšgājējiem D. Trampa administrācijas pieeja ES un ASV tirdzniecības attiecībām būtiski atšķiras. Tā prioritāru nozīmi piešķir valsts interesēm un cenšas novērst negatīvu tirdzniecības bilanci ar citām valstīm, izdarot spiedienu uz partneriem un nosakot augstus tarifus konkrētiem produktiem, lai aizsargātu savu rūpniecību un palielinātu tirgus pieejamību partnervalstīs. 2018. gada 1. jūnijā ASV administrācija noteica tarifus no ES ievestajam tēraudam un alumīnijam un ir draudējusi piemērot tarifus automašīnām. Vienlaikus ASV atsakās no daudzpusējas pieejas PTO satvarā. Šī jaunā attieksme ir radījusi saspīlējumus ASV tirdzniecības attiecībās ar ES un citiem partneriem. ES ir iesniegusi sūdzību PTO pret tēraudam un alumīnijam uzliktajiem tarifiem un no savas puses ir noteikusi atbildes tarifus ASV produktiem, lai līdzsvarotu ES un ASV tirdzniecību kopumā. Turklāt strīds par *Airbus/Boeing* civilās aviācijas gaisa kuģiem šobrīd ir sasniedzis beigu posmu. PTO Strīdu izšķiršanas padome ir konstatējusi, ka gan ES, gan ASV ir vainojamas dažu nelikumīgu subsīdiju nodrošināšanā saviem gaisa kuģu ražotājiem. PTO 2019. gada 2. oktobrī deva ASV atļauju piemērot atbildes tarifus attiecībā uz ES eksportu līdz pat 7,5 miljardiem USD (6,8 miljardiem EUR). Paralēlajā *Boeing* lietā pēc dažiem mēnešiem arī ES tiks piešķirtas tiesības piemērot pretpasākumus pret ASV. Provizorisks to ASV ražojumu saraksts, kuriem var piemērot pretpasākumus, tika publicēts 2019. gada aprīlī. Eiropas Komisija ir konsekventi informējusi ASV, ka ES ir gatava sadarboties, lai rastu taisnīgu un līdzsvarotu risinājumu gaisa kuģu nozarei. ES uzskata, ka savstarpēja sankciju piemērošana tikai kaitētu uzņēmumiem un iedzīvotājiem abās Atlantijas okeāna pusēs un paaugstinātas spriedzes laikposmā kaitētu pasaules tirdzniecībai un plašākai aviācijas nozarei. 2019. gada jūlijā ES iepazīstināja ASV ar konkrētiem priekšlikumiem par jaunu režīmu gaisa kuģu subsīdijām un par turpmāko rīcību attiecībā uz abu pušu spēkā esošajiem atbilstības pienākumiem.

Neraugoties uz retoriku, ES un ASV tautsaimniecības kopā joprojām veido gandrīz 50 % no pasaules iekšzemes kopprodukta (IKP) un trešo daļu no pasaules tirdzniecības apjoma.

ASV bija galvenā ES eksporta mērķa valsts 2018. gadā, uzņemot 20,8 % no visa ES preču eksporta (salīdzinājumam Ķīna – 10,7 %). ASV ieņēma otro vietu starp ES importa partneriem, tomēr piegādāja 13,5 % no ES importētajām precēm. Šajā ziņā

ASV atpalika no Ķīnas, kas piegādāja 19,9 % no ES kopējā importa, taču apsteidza Krieviju un Šveici, kas nodrošināja attiecīgi 8,5 % un 5,5 %.

ES un ASV preču tirdzniecība 2016.–2018. gadā (miljardos EUR)

Gads	ASV preču imports uz ES	ES preču eksports uz ASV	ES bilance (preces)
2016	248,8	363,7	+ 114,9
2017	256,6	376,2	+ 119,6
2018	267,3	406,4	+ 139,1

Avots: Eiropas Komisija, Tirdzniecības ĢD.

Laikposmā no 2015. līdz 2017. gadam pieauga ES pakalpojumu eksports uz ASV, kā arī pakalpojumu imports no ASV. Tomēr ES pakalpojumu eksporta samazināšanās 2016. gadā radīja 2,8 miljardu EUR lielu ASV tirdzniecības pārpalikumu ar ES pakalpojumu nozarē, savukārt ASV pakalpojumu eksporta samazināšanās 2017. gadā radīja 12,5 miljardu EUR lielu pārpalikumu ES pakalpojumu tirdzniecībā ar ASV.

ES un ASV pakalpojumu tirdzniecība 2015.–2017. gadā (miljardos EUR)

Gads	ASV pakalpojumu imports ES	ES pakalpojumu eksports uz ASV	ES bilance (pakalpojumi)
2015	215,1	227,7	+ 12,6
2016	229,1	226,3	- 2,8
2017	223,7	236,2	+ 12,5

Avots: Eiropas Komisija, Tirdzniecības ĢD.

ES un ASV ir lielākās ieguldītājas viena otrā, taču 2016. un 2017. gadā bija vērojams zināms regress. Abos gados Eiropas Savienībā ienākošās ASV ieguldījumu plūsmas bija negatīvas un attiecīgi mazinājās uzkrātie iekšējie ASV ieguldījumi ES, savukārt ES ieguldījumu plūsmas uz ASV 2017. gadā pieauga pēc tam, kad 2016. gadā bija nedaudz mazinājušās. Tā rezultātā vēl vairāk nostiprinājās ES pozitīvā uzkrāto ieguldījumu bilance, kas 2017. gadā sasniedza 385,3 miljardus EUR. Var apgalvot, ka tiešie divpusējie ieguldījumi (kas nozīmē ilgtermiņa saistības) ir transatlantisko komercattiecību virzītājspēks. To pastiprina tas, ka tirdzniecība mātessabiedrību un to filiāļu starpā ES un ASV veido vairāk nekā trešo daļu no visas transatlantiskās tirdzniecības. Aprēķini rāda, ka ES uzņēmumi, kas darbojas ASV teritorijā, un ASV uzņēmumi, kas darbojas ES teritorijā, nodrošina darbvietas vairāk nekā 14 miljoniem cilvēku.

Uzkrātie ES un ASV divpusējie ieguldījumi (miljardos EUR)

Gads	Uzkrātie ASV ārvalstu tiešie ieguldījumi ES	Uzkrātie ES ārvalstu tiešie ieguldījumi ASV	Bilance

2017	2 183,9	2 569,2	+ 385,3

Avots: Eiropas Komisija, Tirdzniecības ĢD.

ES UN KANĀDAS POLITISKAIS DIALOGS

Kanāda ir viena no ES vecākajām un tuvākajām partnerēm. ES un Kanādas sadarbība dažos pēdējos gados ir ievērojami nostiprinājusies.

Divpusējās attiecības sākās 20. gadsimta 50. gados uz ekonomiska pamata un kopš tā laika ir gadu gaitā attīstījušās par ciešu stratēģisko partnerību. ES un Kanāda cieši sadarbojas, strādājot pie tādiem globāliem jautājumiem kā vide, klimata pārmaiņas, energoapgādes drošība un reģionālā stabilitāte, un ir tuvi partneri G7 un G20 kontekstā. Kanāda sniedz regulāru ieguldījumu ES [kopējās drošības un aizsardzības politikas misijās](#) (piemēram, ES policijas misijās Afganistānā un palestīniešu teritorijās), kā arī piedalās [ES vēlēšanu novērošanas misijās](#).

2011. gadā tika uzsāktas sarunas nolūkā uzlabot ES un Kanādas attiecības, izmantojot [stratēģiskās partnerības nolīgumu \(SPN\)](#) un [Visaptverošu ekonomikas un tirdzniecības nolīgumu \(CETA\)](#), lai aizstātu jau novecojošo [1976. gada pamatnolīgumu](#).

SPN ir līdz šim plašākais politiskais nolīgums, kura mērķis ir pastiprināt divpusējo sadarbību vairākās ārpolitikas jomās un nozarēs, cita starpā starptautiskā miera un drošības, terorisma apkarošanas, krīzes pārvaldības, jūras drošības, pasaules mēroga pārvaldības, enerģētikas, transporta, pētniecības un izstrādes, veselības, vides un klimata pārmaiņu jomā. Savukārt CETA mērķis ir uzlabot ekonomiskās, tirdzniecības un ieguldījumu attiecības starp ES un Kanādu. Kanāda un ES parakstīja SPN ES un Kanādas augstākā līmeņa sanāksmē 2016. gada 30. oktobrī, un Parlaments 2017. gada februārī deva piekrišanu tā noslēgšanai. Plašas SPN daļas tiek provizoriski piemērotas no 2017. gada 1. aprīļa, un kopš tā laika nolīgumam piemēro attiecīgās parlamenta ratificēšanas procedūras, lai tas varētu pilnībā stāties spēkā.

Papildus dialogam starp ES un Kanādas izpildstrukturām regulāri tiekas Eiropas Parlamenta un Kanādas parlamenta deputāti. Ik gadu tiek rīkotas SPS, ko papildina citas starpparlamentāras apmaiņas darba grupās un starp delegācijām. Parlamenta Delegācija attiecībām ar Kanādu tiekas regulāri visa gada laikā, lai gatavotos starpparlamentārajām sanāksmēm. Šajās sanāksmēs līdztekus notiekošo sarunu apspriešanai ir iespējams izskatīt arī pretrunīgus jautājumus, piemēram, darvas smilšu un slānekļa gāzes ieguves ietekmi uz vidi, zivsaimniecības politiku un dzīvnieku labturības jautājumus (tostarp roņu medības). Parlamenta 40. starpparlamentārā sanāksme notika 2019. gada martā Strasbūrā. Sanāksmē Kanādas Pārštāvju palātas locekļi un Eiropas Parlaments apsprieda politiskos notikumus ES un Kanādā, kā arī tirdzniecības attiecības.

ES UN KANĀDAS EKONOMISKĀS ATTIECĪBAS

Visaptverošais ekonomikas un tirdzniecības nolīgums (CETA) ir rezultāts pozitīvām norisēm ES un Kanādas tirdzniecības attiecībās pēdējās desmitgades laikā. ES un Kanādas sarunas par CETA sākās 2009. gadā un noslēdzās 2014. gadā. Dokuments tika parakstīts ES un Kanādas augstākā līmeņa sanāksmē 2016. gada 30. oktobrī,

un Parlaments 2017. gada 15. februārī deva piekrišanu tā noslēgšanai. Tagad tas ir jāratificē dalībvalstīm saskaņā ar to iekšējiem konstitucionālajiem noteikumiem. Nolīguma daļas, kas ir ES kompetencē, tiek provizoriski piemērotas no 2017. gada 21. septembra.

Tas ir pirmais visaptverošais ekonomikas un tirdzniecības nolīgums, ko ES noslēgusi ar rūpnieciski augsti attīstītu valsti. ES un Kanāda ir atvērušas savus tirgus viena otras precēm, pakalpojumiem un ieguldījumiem, tostarp publiskajam iepirkumam. Pirmajā nolīguma īstenošanas gadā eksports uz Kanādu kopumā pieauga par 7 % ar augstākiem rādītājiem tehnikas, zāļu un lauksaimniecības produktu jomā.

CETA arī ir pirmais no ES divpusējiem ekonomikas nolīgumiem, kas ietver īpašu ieguldījumu tiesas sistēmu (*ICS*), kuras uzdevums ir izšķirt ieguldījumu strīdus starp investoriem un valstīm. Šīs sistēmas novatoriskā rakstura dēļ un ņemot vērā, ka daudzās valstīs par to vēl notiek publiskas diskusijas, *CETA* provizoriskā piemērošana uz *ICS* neattieksies. Turklāt *CETA* ir iekļauts skaidrs paziņojums par valdības tiesībām pieņemt regulējumu sabiedrības interesēs attiecībā uz sabiedrības veselību, drošību, vidi, sabiedrības morāli un sociālo un patērētāju aizsardzību.

Gan Kanādu, gan ES ir ietekmējuši ASV jaunie tarifi tēraudam un alumīnijam, un tās ir vienisprātis, ka šie tarifi nav nedz ekonomiski pamatoti, nedz atbilst PTO noteikumiem. Līdz ar to ES un Kanāda kopā ar citiem uz noteikumiem balstītas tirdzniecības kārtības aizstāvjiem ir intensificējušas savu dialogu par tirdzniecības jautājumiem.

ES bija otrā lielākā Kanādas tirdzniecības partnere (pēc ASV) 2018. gadā, nodrošinot 7,6 % no Kanādas preču eksporta un importa kopējā apjoma. 2018. gadā ES uz Kanādu eksportēja preces, kuru kopējā vērtība bija 41,4 miljardi EUR, un uzņēma Kanādas preces 31 miljarda EUR apmērā. 2018. gadā Kanāda ieņēma 10. vietu starp ES starptautiskās tirdzniecības partnerēm. Starp galvenajām abu partneru tirdzniecības precēm ir tehnika, transporta aprīkojums un ķīmiski produkti.

ES un Kanādas preču tirdzniecība 2016.–2018. gadā (miljardos EUR)

Gads	Kanādas preču imports uz ES	ES preču eksports uz Kanādu	ES bilance (preces)
2016	29,0	35,2	+ 6,2
2017	31,5	37,7	+ 6,2
2018	31,0	41,4	+ 10,4

Avots: Eiropas Komisija, Tirdzniecības ĢD.

Svarīga ES un Kanādas tirdzniecības attiecību daļa ir pakalpojumu tirdzniecība. 2017. gadā ES pakalpojumu eksporta uz Kanādu vērtība salīdzinājumā ar 2014. gadu pieauga līdz 21,7 miljardiem EUR un Kanādas pakalpojumu imports Eiropas Savienībā pieauga līdz 13,2 miljardiem EUR. Daži piemēri pakalpojumiem, ar ko savstarpēji bieži tirgojas ES un Kanāda, ir transports, ceļojumi, apdrošināšana un sakari.

ES un Kanādas pakalpojumu tirdzniecība 2015.–2017. gadā (miljardos EUR)

Gads	Kanādas pakalpojumu imports ES	ES pakalpojumu eksports uz Kanādu	ES bilance (pakalpojumi)
2015	12,6	19,4	+ 6,8
2016	12,1	20,2	+ 8,1
2017	13,2	21,7	+ 8,5

Avots: Eiropas Komisija, Tirdzniecības ĢD.

Ārvalstu tiešo ieguldījumu ziņā ES Kanādā ir ieguldījusi vairāk, nekā Kanāda ir ieguldījusi ES. Uzkrātie ES ārvalstu tiešie ieguldījumi Kanādā 2017. gadā sasniedza 304,8 miljardus EUR. Uzkrātie Kanādas ieguldījumi Eiropas Savienībā tika vērtēti 293,0 miljardu EUR apmērā.

Uzkrātie ES un Kanādas divpusējie ieguldījumi (miljardos EUR)

Gads	Uzkrātie Kanādas ārvalstu tiešie ieguldījumi ES	Uzkrātie ES ārvalstu tiešie ieguldījumi Kanādā	Bilance
2017	293,0	304,8	+ 11,8

Avots: Eiropas Komisija, Tirdzniecības ĢD.

Wolfgang Iglér / Tuula Turunen
12/2019

